

VWS OMGEVINGSANALYSE COVID-19

Analyseperiode 10:30 uur d.d. 24 juni 2020 – 10:30 uur d.d. 25 juni 2020

5.1.2e

Directie Communicatie

Wie is getroffen? (1 ^e ring)	Wie is betrokken? (2 ^e ring)	Wie voelt zich betrokken? (3 ^e ring)
<ul style="list-style-type: none"> Nederlanders overleden aan COVID-19 Verpleeghuisbewoners Zorgmedewerkers Mensen die zich willen laten testen op corona 	<ul style="list-style-type: none"> Familie, vrienden, omwonenden van getroffen Nederlanders Zorg- en sportbranche Zorgorganisaties en -bonden Supportersverenigingen 	<ul style="list-style-type: none"> Algemeen publiek Politici Politiek verslaggevers Virologen en epidemiologen Actiegroepen

Samenvatting

- Het nieuws over de versoepelingen domineert het nieuws woensdagavond en donderdagochtend. Het sentiment in de berichtgeving is dubbel. Aan de ene kant klinkt opluchting nu de versoepelingen eerder kunnen dan verwacht: 'Nederland gaat met meer vrijheden de zomer tegemoet'. Kranten schrijven dat Nederland en de ondernemers 'smachtten' naar deze versoepelingen. Diverse sectoren en ondernemers reageren voorzichtig positief. Zij geven aan dat zij creatief moeten blijven denken om uit deze crisis te komen, maar dat er nu perspectief is. Echter klinkt er ook bezorgdheid 'versoepelingen van maatregelen is niet onbeperkt' en '1,5 meter nu echt de doctrine'. Media geven aan dat de discipline van Nederlanders wel in stand moet blijven nu er weer meer 'mag'. Ook vragen zij zich af wat er gebeurt wanneer er nieuwe (lokale) uitbraken zijn. Hierbij verwijzen zij naar de situatie in Duitsland.
- Tevens focussen media zich op het gegeven dat het draagvlak voor de maatregelen afneemt. Hierbij halen zij diverse opiniepeilingen aan. AD kopt: '1,5 meter blijft de norm, maar wie ziet dat nog zitten?' Volgens hoogleraar Johan Mackenbach is het niet verwonderlijk dat mensen zich minder aan de maatregelen houden. Diverse virologen pleiten in actualiteitenprogramma's dat de versoepelingen alleen kunnen wanneer mensen zich echt aan die 1,5 meter afstand houden. Zij zien de versoepelingen alleen onder die voorwaarden met vertrouwen tegemoet.
- Politiek verslaggevers spreken over een positief kabinet nu de acute crisisfase voorbij blijkt te zijn. Sven Kockelmann vat de persconferentie als volgt samen: 'Als alles goed blijft gaan, samen hebben we het gedaan, applaus voor jezelf en is straks weer veel meer mogelijk, maar het lokale bestuur moet daar uiteindelijk toestemming voor geven'. Volgens Kockelmann is er moeite gedaan om de maatregelen duidelijker en eenduidiger te maken. Politiek commentator Wouter de Winther van Telegraaf spreekt over een professionaliseringslag die in de persconferenties is geweest. Ron Fresen geeft aan dat het kabinet het blijkaar aandurft om een hele rij aan versoepelingen aan te kondigen, maar dat zij de hand wel bij de noodrem houdt.
- Conny Helder, bestuurslid Actiz, vindt dat de minister het nieuws over het bezoek aan verpleeghuizen iets te positief heeft gebracht. Volgens Helder is er veel maatwerk nodig; 'wat in het ene verpleeghuis kan, zou in het andere niet kunnen'. Nu er verwachtingen zijn geschept, kan dit ook onrust veroorzaken, aldus Helder. ANBO noemt het loslaten van beperkingen in verpleeghuizen 'goed nieuws, maar ook spannend. ANBO roept verpleeghuizen op om duidelijk te communiceren over de manier waarop bezoek het beste kan plaatsvinden. Advocaat Zegveld is blij met de boodschap dat verpleeghuizen 'meer ruimte mogen pakken'.
- De sportbranche en supportersverenigingen zijn blij met de versoepelingen. NOC*NSF, noemt het 'fantastisch nieuws' dat sportscholen en -accommodaties per 1 juli weer open mogen. Sportscholen kunnen volgens media 'hun geluk niet op'.
- Ondanks de blijdschap zijn er veel zorgen over de precieze uitwerkingen in het betaald voetbal. Voetbal is volgens hun 'emotie' en je kunt niet voorkomen dat mensen elkaar om de nek vliegen of juichen. De vervolgvraag klinkt: "Hoe en wie gaat dit dan handhaven?" Ook hebben zij vragen over de aantallen publiek die aanwezig mogen zijn: 'hoe kiezen wij welke seizoenskaarthouder aanwezig mag zijn?' Supportersverenigingen komen uitgebreid aan het woord over de oplossingen en ideeën die zij hebben.
- Nu acute crisisfase voorbij is blikken enkele media terug op de afgelopen drie maanden. Het AD vraagt aan de 'hoofdrolspelers' van de crisis wat zij hebben geleerd. Diederik Gommers, voorzitter NVIC, zegt dat we van de crisis vooral hebben geleerd dat de ic's een centrale aansturing missen. Ook zou er geen transparantie zijn geweest over het aantal ic-bedden door de marktwerking. Ziekenhuisdirecteuren zouden

er niet op hebben zitten wachten om die data te delen. Daarvoor zou een online een adequaat systeem moeten komen. Daarnaast zou er geïnvesteerd moeten worden in een duurzame oplossing. Marion Koopmans, hoogleraar virologie en lid van het OMT zegt dat corona heeft laten zien dat we onvoldoende voorbereid zijn op een pandemie. Zij hoopt dat we ons nu structureel gaan voorbereiden.

- Bij de rechtbank in Den Haag dient donderdagochtend het kort geding van de groep Viruswaanin tegen de coronamaatregelen van de overheid. In het kort geding eist de groep het einde van de 1,5 metersamenleving en het per direct stopzetten van andere vrijheidsbeperkende maatregelen.

Karakterisering berichtgeving

- Naar aanloop van de persconferentie woensdagavond zetten diverse liveblogs al op rijtje welke versoepelende maatregelen men kan verwachten tijdens de (voorlopig) laatste persconferentie.
- De ochtendkranten (met uitzondering van het FD) openen met het nieuws over de versoepelingen 'Vrijer dan verwacht' (De Telegraaf), 'Regels versoepelen, discipline blijft' (NRC), 'Bijna alles mag weer' (de Volkskrant), 'Het Kabinet durft weer te ontspannen' (Trouw), 'Bijna alles* mag weer!' (AD).
- In analyses over de persconferenties wordt meerdere keren gerefereerd aan een vast item op de televisie-agenda. NRC noemt het 'De coronashow' en schrijft: 'voor deze kijkcijferhit geldt ook een zomerstop'. De Volkskrant noemt het 'De Persconferentie' die haar eerste seizoen er op heeft zitten.
- De persconferentie trok 3,4 miljoen kijkers.

SISOS (Slachtoffers - Identiteiten – Schade - Oorzaken - Scenario's)

Slachtofferaantallen

- In Nederlandse ziekenhuizen liggen in totaal nog 246 coronapatiënten. Dat is het laagste aantal in maanden. Het Landelijk Coördinatiecentrum Patiënten Spreiding (LCPS) becijfert dat de meeste patiënten op verpleegafdelingen liggen. Het zijn er 197, 14 minder dan gisteren. Op de ic's worden 49 mensen met corona behandeld, 1 meer dan gisteren. Voorzitter Ernst Kuipers van het Landelijk Netwerk Acute Zorg (LNAZ) merkt op dat de totale bezetting op de ic's onveranderd laag blijft. Momenteel liggen 565 mensen zonder corona op de ic. Kuipers noemt dat 'een teken dat de reguliere zorg nog niet op het oude peil is'.
- 22 kunstrijders en zes coaches van de KNSB-selectie zijn in quarantaine gegaan omdat een van de rijders besmet is met het coronavirus. De Nederlandse selectie stond afgelopen week in België.

Identiteiten

- Een pasgeboren drieling in Mexico is besmet met het coronavirus, maar de ouders niet. Een groep deskundigen is een onderzoek begonnen.
- Een atlete uit een van de kunstrijsselecties van de Nederlandse schaatsbond KNSB is besmet het virus. Ze maakt het goed. Om privacyredenen maakt de KNSB haar identiteit niet bekend.

Scenario's

- Tijdens een bijeenkomst afgelopen dinsdag werd aangekondigd dat de Fase I/II klinische proeven van 's werelds eerste geïnactiveerde COVID-19-vaccin, ontwikkeld door Wuhan Institute of Biological Products onder de China National Biotec Group (CNBG) onderdeel van de China National Pharmaceutical Group (Sinopharm), antilichamen geproduceerd heeft in elke deelnemer. De resultaten van de klinische proef toonden aan dat de vaccinatie veilig is, het geen ernstige bijwerkingen heeft, en dat na het gebruik van verschillende procedures en vaccinatiedoses, de deelnemers hoge titers van antilichamen produceerden.

Informatiebehoefte

Welke informatie vragen leven er bij getroffen?

- Op de social media kanalen van minister De Jonge vragen mensen zich af of airco's en ventilatoren veilig gebruikt kunnen worden in verpleeghuizen. En of de apps van verschillende landen wel samenwerken? Naar aanleiding van de persconferenties komen de volgende signalen terug: Mensen vinden dat we de verantwoordelijkheid van het versoepelen van de bezoekregels teveel bij de verpleeghuizen leggen. Daarnaast geloven mensen niet dat de privacy van de app echt 100% is. En vinden mensen het verwarrend nu er situaties zijn waarin de 1,5 meter niet hoeft, maar in een andere situatie met dezelfde mensen weer wel afstand moeten houden. De minister krijgt complimenten over de aangeboden bloemen aan de tolken. Inhakend hierop vindt men dat ook zorgpersoneel meer waardering moet krijgen.

- Op de corporate kanalen van VWS klinkt ook de discussie over de waardering voor het zorgpersoneel. Mensen vinden dat zorgmedewerkers salarisverhoging moeten krijgen i.p.v. applaus. Kritiek klinkt er over de maatregelen; men wil bewijs voor het nut van de 1,5 meter samenleving en mensen worden oproepen om in opstand te komen. Gesprekken zijn er over de rioolzuiveringspost en de herstart van betaald voetbal.

Hoe wordt het incident omschreven (welke facts en figures worden benoemd)?

- Zeker twee verpleeghuizen hebben opnieuw de deuren moeten sluiten na nieuwe besmettingen onder bewoners. Volgens brancheorganisatie Actiz zijn er ook "minder dan tien" verpleeghuizen die door nieuwe besmettingen alleen enkele afdelingen hebben gesloten. Actiz stelt dat het er mogelijk meer zijn, maar dit aantal is tot dusver bekend.
- De Inspectie Sociale Zaken en Werkgelegenheid meldt op basis van onderzoek naar vijf Nederlandse slachthuizen, dat slachterijen meer maatregelen moeten treffen om aan de RIVM-richtlijnen te voldoen.
- Donderdag 25 juni dient het kort geding van actiegroep Viruswaanin tegen de staat. De actiegroep wil dat er een einde wordt gemaakt aan de huidige coronamaatregelen. In dat kader controleert NUcheckt de bewering van Viruswaanin dat COVID-19 vrijwel even gevaarlijk is als de seizoensgriep. NUcheckt concludeert dat deze uitspraak niet klopt.
- NL Actief meldt dat het definitieve protocol waar sportscholen zich aan moeten houden donderdag zal worden geformaliseerd, maar met inachtneming van de veiligheidsvoorschriften en de 1,5 meterregel de fitnesscentra weer 'gewoon' open kunnen.

Buitenland

- Alle ruim 1.100 medewerkers van een kalkoenslachterij in het Duitse Wildeshausen bij Oldenburg worden op corona getest nadat bij 23 van hen het virus is vastgesteld. De kalkoenslachterij hoort tot de PHW/Lohman-groep, de grootste Duitse pluimveehouder en -verwerker en tevens een van de grootste bedrijven in de Duitse voedingsindustrie.
- Directeur Tedros Adhanom Gehebreyesus van de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) waarschuwt dat de coronapandemie zich sneller aan het verspreiden is. "De afgelopen week zijn één miljoen besmettingen gemeld". Volgens de WHO-chef worden op dit moment 220 mogelijke vaccins ontwikkeld en onderzocht.
- Het Verenigd Koninkrijk wil met verschillende Europese landen een luchtbrug-samenwerking aangaan, melden de kranten The Guardian en Financial Times. Onder meer Duitsland, Frankrijk, Italië en Griekenland zouden op het punt staan een deal te sluiten met de Britse regering, zodat voor het reizen van en naar deze landen de strenge quarantainemaatregelen niet meer gelden. Nederland komt in de Britse luchtbrugplannen vooralsnog niet voor.

Wat zien, ruiken, voelen, horen, proeven mensen (zintuigelijke waarnemingen)?

- In het NRC komen familieleden aan het woord die het 'niet langer meer pikten' dat zij hun naasten in verpleeghuizen niet mochten bezoeken. In het artikel geeft verpleeghuis Oudshoorn aan dat naar aanleiding van de persconferentie wordt gekeken naar mogelijk verdere versoepelingen van de bezoekersregeling.
- In het artikel van het NRC komt ook advocaat Liesbeth Zegveld aan bod over de tientallen reacties die zij heeft ontvangen over schrijnende situaties.

Leerpunten van 'hoofdrolspelers' in de coronacrisis

Het AD besteed aandacht aan de leerpunten die 'hoofdrolspelers' trekken uit deze coronacrisis.

- Diederik Gommers zegt dat we van de crisis vooral hebben geleerd dat de ic's een centrale aansturing missen. Een crisis van deze omvang zou vragen om directe aansturing. Ook zou er geen transparantie zijn geweest over het aantal ic-bedden door de marktwerking. Ziekenhuisdirecteuren zouden er niet op hebben zitten wachten om die data te delen. Daarvoor zou een online een adequaat systeem moeten komen. Daarnaast zou er geïnvesteerd moeten worden in een duurzame oplossing.
- Marion Koopmans, hoogleraar virologie en lid van het OMT zegt dat corona heeft laten zien dat we onvoldoende voorbereid zijn op een pandemie. Zij hoopt dat we ons nu structureel gaan voorbereiden.
- Jaap van Dissel zegt dat twee dingen heel leerzaam zijn geweest. Allereerst dat het heel moeilijk voorstelbaar is wat er ten tijde van zo'n pandemie allemaal gebeurt. Het tweede is dat het virus in een paar weken vanuit China naar Europa is gekomen, toen er nog heel weinig over bekend was.
- Bruno Bruins: de boodschap 'let een beetje op elkaar' is goed op zijn plaats in deze tijd, maar ook daarna.
- Mark Rutte zegt ook twee dingen te hebben geleerd. Dat Nederlanders samen veel kunnen bereiken en dat je in een wereldwijde crisis elke dag nieuwe inzichten opdoet die om flexibiliteit vragen in de besluitvorming.

Waarneembaar gedrag (schadebeperking)*Wat doen of laten getroffen en betrokken?*

- Volgens wegverkeerdienst RDW is het bijna net zo druk op de Nederlandse wegen als voor de coronacrisis. In vijf van de twaalf provincies is het inmiddels drukker op de weg dan voor de lockdown. De ochtendspits is nog altijd een stuk rustiger dan normaal.
- Omwonenden en organisaties als de actiegroep Sluit Vion willen vrijdagmiddag demonstreren bij de Vion-slachterij in Boxtel waar coronabesmettingen zijn vastgesteld.

Volgen zij onze gedragsadviezen (handelingsperspectieven) op?

- Het is druk op de stranden van Scheveningen. Strandbezoekers houden voldoende afstand.

Betekenisgeving*Welke oproepen worden gedaan?*

- De Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (IGJ) waarschuwt woensdag voor de gezondheidsschade die illegale geneesmiddelen kunnen opleveren. Nederlanders blijken regelmatig middelen te bestellen op het internet omdat ze denken dat deze helpen tegen het coronavirus. De afgelopen twee maanden heeft de douane risicogericht postzendingen voor particulieren gecontroleerd. Daarbij zijn zo'n 500 zendingen met geneesmiddelen aangetroffen. Het ging vooral om hydroxychloroquine en chloroquine, antibiotica zoals amoxicilline en azitromycine en zendingen met antivirale middelen. De zendingen zijn in beslag genomen.

*Welke emoties, waardeoordelen, kwalificaties, kritiek, steun worden gegeven?**Bezoekersregeling in verpleeghuizen*

- Verenso, de vereniging van specialisten in de ouderengeneeskunde, geeft aan dat verpleeghuizen soms best wat soepeler kunnen zijn bij het toelaten van bezoek voor bewoners, maar dat het is nog te vroeg om helemaal open te gaan. Volgens de vereniging zijn de risico's van het coronavirus nog niet verdwenen en blijft het gevaar van een tweede golf bestaan.
- Ondanks dat het aantal besmettingen in verpleeghuizen afneemt vindt Verenso dat er meer gegevens over coronagevallen per regio beschikbaar moeten zijn. Voorzitter Nienke Nieuwenhuizen zegt dat daar dringend behoefte aan is, zodat verpleeghuizen en zorgprofessionals snel actie kunnen ondernemen als het coronavirus in hun regio wordt geconstateerd. Een goede samenwerking tussen verpleeghuizen, het RIVM en de GGD noemt ze daarbij essentieel.
- Nieuwenhuizen geeft aan dat de bezoekersregeling in de meeste verpleeghuizen goed verloopt, maar nog niet overal ten volle wordt benut. Zij pleit ervoor dat de verpleeghuizen "intelligent open" gaan.

Salarisverhoging in de zorg

- Drie AD-lezers die ook werkzaam zijn in de zorg, laten zich uit over de verworpen motie. "Dat zorgpersoneel geen salarisverhoging krijgt, had ik wel verwacht. Als verpleegkundige met 48 jaar ervaring weet ik dat het welzijn van zorgmedewerkers er weinig toe doet bij de volksvertegenwoordiging". "De immense prestaties van alle zorgmedewerkers zijn alweer vergeten en uitgerekend de huidige coalitie heeft de treurige moed om een broodnodige positieverbetering van onze redders weg te stemmen. Wat een schandalige vertoning". "Ik ben weer sprakeloos [...] een held moet je niet willen wezen in dit land".
- Hans van Soest schrijft in AD dat het het goed recht is van de oppositie om in het sentiment van de crisis op te roepen om meer voor de zorg te doen. 'Maar het zou de partijen sieren dat ze dan aangeven waar dat geld vandaan moet komen. Moer er elders worden bezuinigd? Moeten belastingen of premies omhoog?'

Reacties vanuit de zorg op de persconferentie

- Conny Helder, bestuurslid Actiz, vindt dat de minister het nieuws over het bezoek aan verpleeghuizen iets te positief heeft gebracht. Het zou namelijk niet zo zijn dat alles straks weer kan. Het zou volgens haar vooral niet generiek moeten zijn. Er zou veel maatwerk nodig zijn, want wat in het ene verpleeghuis kan zou in het andere niet kunnen. Nu er verwachtingen geschept zouden zijn, zou er ook onrust kunnen komen volgens Helder. Het recht op vrijheid zou zeker belangrijk zijn, maar dat zou ook gelden voor het recht op veilige zorg. Al met al zou er maatwerk moeten komen zodat de versoepeling verantwoord verloopt: 'niet te langzaam, maar ook niet te snel'.
- ANBO noemt het loslaten van beperkingen in verpleeghuizen 'goed nieuws, maar ook spannend'. Directeur-bestuurder Liane den Haan vindt het 'heel fijn' dat meerdere mensen tegelijk op bezoek kunnen komen: "We krijgen veel telefoontjes van mensen die het verwarrend en lastig vinden dat het in het ene

verpleeghuis anders geregeld is dan in het andere." ANBO roept daarom verpleeghuizen op om duidelijk te communiceren over de manier waarop bezoek het beste kan plaatsvinden.

- Viroloog Anne Wensing spreekt over een goede afweging van het kabinet om mensen weer toe te laten in verpleeghuizen. Wel zou het van belang zijn om goed te monitoren en te testen zodat maatregelen per organisatie kunnen worden teruggedraaid. Ook zou de discussie over verpleeghuizen hebben laten zien dat dat mensen over algemeen in verpleeghuizen minder goed beschermd kunnen worden dan in ziekenhuizen volgens Wensing. Hierover zou een maatschappelijk debat moeten volgen, aldus de viroloog.
- Advocaat Liesbeth Zegveld is blij met de boodschap dat verpleeghuizen 'meer ruimte mogen pakken'. Wel verwijst zij in het NRC naar schijnende gevallen waar de regels nog worden geschonden. 'Instellingen die bewoners nog altijd niet naar buiten laten, het bezoek beperken tot één keer per week dertig minuten en dat timen met een stopwatch erbij. En als verpleeghuizen versoepelen, dan gaat dat gefaseerd: elke week een kwartiertje erbij. "Gefaseerd, dat is het toverwoord. Maar ook dat is spelen met mensenrechten."

Reacties vanuit de sportbranche op de persconferentie

- KNVB wil met het nieuwe seizoen in de eredivisie op 12 september van start gaan. Directeur betaald voetbal Eric Gudde (KNVB) zegt erg blij te zijn met de versoepelingen die in lijn zouden liggen met het Deltaplan.
- Gerard Dielessen, de algemeen directeur van het NOC*NSF, noemt het 'fantastisch nieuws' dat sportscholen en -accommodaties per 1 juli weer open mogen. "We kunnen constateren dat het kabinet het aandurft de verantwoordelijkheid voor het tegengaan van de verspreiding van het nog steeds aanwezige coronavirus in handen van de samenleving te leggen. [...]"
- Volgens technisch directeur Maurits Hendriks van NOC*NSF heeft het kabinet de sportwereld een groot plezier gedaan. "Het besluit om alle sporten weer volledig toe te staan, geeft de sporters weer perspectief". "Er kunnen toernooien georganiseerd worden. Wel met de duidelijke boodschap van de minister-president dat we het 1,5 meterprotocol strikt in acht nemen. Voor iedereen in de sport is dit geweldig nieuws."
- Supportersverenigingen juichen het besluit van het kabinet om vanaf 1 juli weer wedstrijden in het betaald voetbal met publiek te houden toe. Over de precieze uitwerking van de voorgestelde plannen voor de mogelijke start van de eredivisie half september hebben ze echter hun twijfels.
- Fabian Nagtzaam, voorzitter van de supportersvereniging van Ajax: "Of iedereen in het stadion, of niemand per medio september". Nagtzaam pleit voor een proefperiode met supporters. "Bij wijze van in begin augustus 10.000 man in de Arena, tweede helft van augustus 20.000 man. Die kun je perfect volgen, je weet precies waar die mensen zitten, zijn er dan geen grote uitbraken dan is er geen gevaar voor de volksgezondheid. Dan moet je in september kunnen beginnen met volle stadions". Daarnaast denkt Nagtzaam dat het aan de mensen die een seizoenskaart hebben gekocht (40.000 stuks) niet is te verkopen dat de een wel mag komen, maar de ander niet.
- Ook Jan van Merwijk (Stadion Feijenoord) vindt dat er aan het begin van het seizoen in ieder geval plek moet zijn voor seizoenkaarthouders. Verder is hij positief over de versoepelingen: "met de ruimte die we in en rond het stadion hebben, kunnen we ervoor zorgen dat we zo min mogelijk kruisend verkeer hebben."
- Jacco van Leeuwen, voorzitter supportersvereniging ADO Den Haag, vindt het een mooie stap, maar "wie die restricties bedacht heeft, wordt een grotere pispaal dan Johan Derksen. Op deze manier wordt het bezoek van een wedstrijd een soort kerkgang. Iedereen houdt zijn mond, zit stil, niemand zit bij elkaar in de buurt. Voetbal is emotie, dat is meeleven en meeschreeuwen met wat er gebeurt. En wat ga je doen als er toch één iemand zingt? Hoe hard mag je überhaupt praten? Krijg je een geluidsmeter op de stoel naast je?"
- Remco Ravenhorst, voorzitter supportersvereniging FSV De Feijenoorder: "Ik snap dat clubs elke euro kunnen gebruiken, maar de Kuip moet kolken anders is het de Kuip niet meer. Daarbij is de vraag: wie laat je wanneer toe? Ik verwacht dat we uitkomen op 30.000 seizoenkaarten. Wie mag naar de topwedstrijden? Die discussie moet je niet willen. Gezondheid staat voorop, maar het is nog juni, wellicht dat eind augustus de besmettingscijfers nog lager zijn. Dan zal er nog meer druk komen vanuit supporters om in ieder geval alle seizoenkaarthouders toe te laten. Die ambitie zou er moeten zijn."
- Ronald Lubbers, voorzitter FC Emmen: "Er is geen stadion gelijk in Nederland. In het ene zit je verder van elkaar af dan bij het andere. Dat van ons is behoorlijk verouderd. Toiletbezoek zou bijvoorbeeld niet mogelijk zijn. Er zijn veel smalle gangetjes, de businessruimte moet sowieso dicht. Dat zouden we ervoor over hebben als de fans maar allemaal mogen komen. We voetballen in de buitenlucht en Emmen is zo'n beetje de lichtste plek op de kaart die het aantal besmettingen per regio aangeeft. Dat leeft hier wel; waarom moeten hier ook de beperkingen zijn die ze in het westen hebben?"
- Henk van Gaan (Johan Cruijff Arena) geeft aan samen met de gemeente Amsterdam te kijken naar oplossingen. "We willen drukte gaan vermijden en bekijken met de bezoeker om in verschillende tijdspots

naar het stadion te komen". De Arena verwacht nog een kwart van het normale aantal bezoekers te verwelkomen.

- De voorzitters van de supportersverenigingen van Ajax en Feyenoord zeggen ook hun bedenkingen te hebben bij het verbod op spreekkoren en het zingen. Wie moet dat gaan handhaven? Voetbal zou gaan om emotie. Ook supporters zouden minder te spreken zijn. Een supporter: "Voetbal is emotie, wanneer er gescoord wordt dan heeft je elkaar een high five of je juicht. Dat kun je niet voorkomen".
- Burgemeester John Jorritsma van Eindhoven gaat met PSV en FC Eindhoven in gesprek om afspraken te maken over de hervatting van het betaald voetbal. "Spreekkoren vormen een enorm dilemma. We moeten echt met elkaar kijken hoe daarmee om te gaan."
- Ook judoka Henk Grol is blij met de geboden ruimte. De 35-jarige topsporter liet zich de afgelopen maanden herhaaldelijk horen. Grol was kritisch over het gebrek aan steun voor de contactporten

Reacties politiekverslaggevers op de persconferentie

- Politiek verslaggever Xander van der Wulp (NOS) geeft aan dat we kunnen concluderen dat het vergaande versoepelingen zijn. Premier Rutte en minister De Jonge keken terug naar hoe corona ons maandenlang in de greep hield, daar doen zij nu wat afstand van. Best een positief kabinet vandaag en nu maar hopen dat iedereen zich aan de maatregelen houdt.
- Politiek verslaggever Ron Fresen (NOS) "je zag twee dingen die eruit sprongen op de persconferentie: helemaal niks willen toegeven op die 1,5 meter, maar een hele rij aan versoepelingen aankondigen omdat er optimisme is over het virus. Ze durven het kennelijk aan, er zit natuurlijk ook een groot economisch belang achter en het betekent meer vrijheid voor iedereen met de zomervakantie voor de deur". Het kabinet houdt wel de hand bij de noodrem, want door de versoepelingen is er een kans op een tweede golf.
- Politiek verslaggever Fons Lambie (RTL Nieuws) geeft aan dat de acute crisisfase wel voorbij lijkt; "Nederland gaat bijna geheel van het slot". "We zagen vanavond niet alleen een opgeluchte premier Rutte, maar ook een waarschuwend premier, want de crisis is dan wel voorbij het virus is nog niet verdwenen". "Premier Rutte was duidelijk: die 1.5 meter voor volwassenen blijft de norm. Het wordt de komende tijd interessant om te kijken of Nederland zich eraan kan blijven houden. En wat gaat het kabinet dan doen?"
- Politiek journalist Floor Bremer (RTL Nieuws) viel het op dat de maatregelen vrij concreet waren. Er was een splitsing gemaakt tussen binnen en buiten, waardoor de kijker meteen een denkrichting meekrijgt. "Daar wordt heel duidelijk over nagedacht"
- Sven Kockelmann vat in M de persconferentie als volgt samen: 'Als alles goed blijft gaan, samen hebben we het gedaan, applaus voor jezelf en is straks weer veel meer mogelijk, maar het lokale bestuur moet daar uiteindelijk toestemming voor geven'. Volgens Kockelmann is er moeite gedaan om de maatregelen duidelijker en eenduidiger te maken. "Het was natuurlijk een enorme waslijst aan maatregelen met uitzonderingen, dat is allemaal uniformer geworden. Maar ik denk wel in alle eerlijkheid; hoe dan? Een festival mag weer vanaf 1 juli met zitplaatsen ook in De Kuip of Arena. Maar je mag geen spreekkoren hebben, niet dansen. Wie gaat daar toezicht op houden?"
- Politiek commentator Wouter de Winther (Telegraaf) spreekt over een professionaliseringslag die in de persconferenties is geweest. Hij wijst hierbij op de hoeveelheid ministers die elkaar afwisselden en daarmee voor onduidelijkheid zorgde. En de huidige keuze om nu voor Rutte, en in de meeste gevallen, De Jonge te kiezen. Ook een verandering van toon is opgevallen: "Van pessimisme en bezorgdheid naar positivisme."

Diversen reacties op de persconferentie

- Ann Vossen arts-microbioloog en lid OMT wordt gevraagd naar de 1,5 maatregel en het draagvlak in het OMT. Het zou door de meeste mensen gedragen worden volgens Vossen. Vossen zegt verder dat zij over het algemeen met bewondering heeft zitten luisteren naar de persconferenties. "Hoe goed ze in korte tijd verwoorden waar de pijnpunten zitten en waar de aandacht naartoe moet." De huidige cijfers zouden een versoepeling toelaten, al zou het wel belangrijk zijn om te melden dat er instructies bij zitten: afstand houden, thuisblijven bij klachten etc. Ook zou het niet duidelijk zijn of er een tweede golf komt en zou er geen garantie zijn dat er geen uitbraakjes volgen.
- Viroloog Ab Osterhaus steunt de versoepelingen, maar hij hamert op testen en bron- en contactonderzoek. "Het kan best dat er lokaal wat uitbraakjes ontstaan. Het systeem van aangeven of je klachten hebt, is niet waterdicht. Je kunt ook voor de eerste symptomen het virus onder de leden hebben en besmettelijk zijn. Binnen luchten is belangrijk. Zolang de 1,5 meter in acht genomen wordt, sta ik er niet negatief tegenover."
- Epidemioloog Frits Rosendaal (Leiden) vindt het vermijden van grote groepen belangrijker dan afstand houden. Het ergste spookbeeld is dat er een uitbraak is op een evenement, waarvandaan mensen het virus

meenemen naar allerlei uithoeken van Nederland.' Het wordt spannend, denkt Rosendaal. 'Want als er een moment is om het te proberen, is het wel nu, nu het virus rustig in zijn mand ligt te dommelen'. "Na de intelligente lockdown hebben we nu het intelligente individu nodig", meent Rosendaal.

- Voorzitter Hubert Bruls van het Veiligheidsberaad noemt de versoepelingen "een stap dichterbij de oude, normale situatie". Volgens Bruls staat er een mooie zomer met grote uitdagingen voor de deur. "Er is veel mogelijk, maar we moeten voorkomen dat strengere maatregelen straks weer noodzakelijk zijn".
- Psycholoog Paul van Lange, vindt dat Rutte veel verantwoordelijkheid legt bij Nederlanders, maar Rutte gaat uit van succes en dat heeft hij heel mooi aan het begin van zijn speech duidelijk gemaakt door te refereren naar de cijfers. Van Lange is sceptisch over de maatregelen in het voetbalstadium; "Over het algemeen waren de maatregelen concreet, maar fluisteren in een voetbalstadium om te vieren wanneer een doelpunt is gemaakt? Dat gaat toch niet lukken? Een voetbalwedstrijd is zo meeslepend, vooral in groepsverband. Dat is gedrag dat je niet kunt beïnvloeden. Plus dat je je eigen gedrag misschien moeilijk onder controle kunt houden, zo heb je geen invloed op je buurman die je misschien om de nek vliegt."

Reacties van overige branches op de persconferentie

- Sekswerkers zeggen blij verrast te zijn. Ze hadden niet zien aankomen dat ze weer aan de slag mochten. Voorzitter Felicia Anna van Red Light United zegt een protocol te hebben opgesteld, maar nog niet te weten waaraan sekswerkers bij het oppakken van hun werkzaamheden moeten voldoen. Zij verwacht dat de komende dagen meer duidelijk zal worden.
- Kermisexploitanten zijn blij dat de kermissen weer open mogen. Jan Boots, de voorzitter van de Nederlandse Kermisbond neemt aan dat de vergunningen die eerder zijn afgegeven, gewoon standhouden. "En de vergunningen die eerder zijn ingetrokken, kunnen wat ons betreft zo weer uitgegeven worden. Vanavond is het feest en vanaf morgen gaan bij iedereen de handen uit de mouwen. We hebben er zin in!"
- De onderwijsbonden reageren positief op het kabinetsbesluit om ook de middelbare scholen na de zomervakantie weer helemaal te openen. Voorzitter Jan de Vries van CNV Onderwijs noemt het besluit 'goed voor leerlingen en het personeel'. De Algemene Onderwijsbond (AOB) vindt het een logisch besluit.
- Touringcarbedrijven zijn opgelucht, want het stelt de ondernemers weer in staat om aan werk te denken. Dat zegt de brancheorganisatie Koninklijk Nederlands Vervoer (KNV). Tegelijkertijd waarschuwt de branche dat de sector nog niet is gered, aangezien de verlichting niet betekent dat de bussen gelijk weer vol zitten.
- Pedro Peters, voorzitter van OV-NL, toont zich tevreden met de aankondiging van het kabinet dat het openbaar vervoer niet meer alleen gebruikt kan worden voor noodzakelijke reizen. Peters dankt de reizigers voor hun medewerking in de laatste maanden en hoopt dat zij ook nu "verstandig" blijven reizen.
- Vakbond BOA-ACP voorspelt dat het handhaven van de 1,5 meter lastig wordt nu personen in steeds grotere groepen samenkomen. Het risico daarbij is dat steeds grotere groepen zich keren tegenover de boa's.
- Brancheorganisatie Koninklijke Horeca Nederland (KHN) stelt dat het loslaten van een bovengrens aan het aantal gasten in de horeca is voor grote hotels, restaurants en conferentieoordelen een verbetering is, maar biedt voor kleine zaken weinig soelaas. Doordat bezoekers binnen de locatie 1,5 meter afstand moeten houden, kunnen kleinere horecazaken nu al vaak weinig gasten ontvangen. "We hadden op iets beters gehoopt", zegt Dirk Beljaarts van de horecakoepel. Volgens hem zijn veel zaken momenteel niet rendabel. Hij vreest dat daar de komende tijd weinig verandering in komt, omdat het reces voor de deur staat.

Overig

- Christian Hoebe, (hoogleraar infectieziektebestrijding aan de Universiteit Maastricht en hoofd infectieziekten bij de GGD Zuid-Limburg) geeft aan dat het de GGD's lukt om bij meer dan de helft van de met corona besmette personen de bron te achterhalen van hun besmetting. Volgens de Volkskrant weerspreekt het beeld dat het de GGD's meestal niet lukt de besmettingsbron te achterhalen. Met het bron- en contactonderzoek zijn landelijk nu 370 besmettingen opgespoord. 'De GGD's hebben met hun onderzoeken honderden besmettingsgevallen gedetecteerd die onder de radar waren', zegt Hoebe.
- Volgens epidemioloog Arnold Bosman zijn de GGD's al op de goede weg, al is het langzaam gegaan. 'Bosman vindt dat Nederland te laat is begonnen is met structureel bron- en contactonderzoek. Ook vindt hij dat het RIVM te weinig inzicht geeft in wat daarvan het resultaat is, bijvoorbeeld met een toegankelijk dashboard. Nu het aantal besmettingen laag ligt, is het volgens Bosman zaak het systeem verder aan te scherpen, om zo goed mogelijk voorbereid te zijn op een mogelijke tweede golf. Bijvoorbeeld door treinreizigers te vragen een foto te maken van het coupénummer van hun treinstel. Als vervolgens blijkt dat een besmet persoon met de trein heeft gereisd, kan het betreffende treinstel en het tijdstip bekend worden gemaakt. Zo kunnen,

zonder schendingen van privacy en zonder een app, toch mensen worden gevonden die in de buurt zijn geweest van een besmet persoon', aldus Bosman.

- In een opiniestuk in NRC schrijft Jan de Leeuw, o.a. docent aan Business School Nederland en adviseur in de sportwereld, dat het betaald voetbal de steun van de overheid verdient. Maar dat de overheid de huidige crisis zou moeten aangrijpen om het Angelsaksische model in het betaald voetbal om te buigen naar het Rijnlandse model. 'De regering zou meer steun moeten geven aan clubs die werken met een democratische eigendoms- en zeggenschapsconstructie. [...] Door het betaald voetbal te democratiseren raakt de sector sterker verankerd in het maatschappelijke middenveld. Vanuit die positie zijn voetbalclubs beter in staat om naast sportieve ook culturele, zakelijke én publieke waarden te realiseren: rechtvaardigheid en sociale cohesie bijvoorbeeld. Sport is een publieke zaak – nu is het moment om die te versterken.'

Context

- In een interview in Trouw met het 'bloemenmeisje' Wendy Kroeze, wie het symbool in het protest tegen de coronawet werd. Kroeze geeft aan dat de uitspraak van de Koning "Wij moeten niet normaal maken wat niet normaal is" haar heeft gemotiveerd om te gaan protesteren. Kroeze: "Ik dacht: inderdaad. Ik stop met winkelwagens desinfecteren en afstand houden, want dit is niet normaal. Dit is niet het land waarin ik wil leven." Stellig: "Corona is een hoax. Niet dat het niet bestaat, maar wat hier gebeurt, is van ongekende proporties." Ze doelt op de zwakke wetenschappelijke basis die er volgens haar is voor de maatregelen van het kabinet - ze is van de school Maurice de Hond - en vindt de beperkende maatregelen daarom disproportioneel. "Er liggen nog maar 55 mensen op de intensive care en wij leggen een heel land plat?"
- Maurice de Hond schrijft op Twitter: 'Helaas heeft zich nog geen van de deskundigen zich gemeld dat ze dat openbare debat met mij willen aangaan.' De Hond wil de 29^e in debat gaan over de onderbouwing van de WHO/RIVM over de verspreiding en bestrijding van corona.

Vertrouwen in de maatregelen

- Volgens Johan Mackenbach, hoogleraar maatschappelijke gezondheidszorg van het Erasmus MC, is het niet verwonderlijk dat mensen zich minder aan de maatregelen houden. "Wat we zien gebeuren is een duidelijk voorbeeld van de preventieparadox: wat mensen persoonlijk moeten doen om op bevolkingsniveau een volgende uitbraak van het coronavirus te voorkomen, levert op individueel niveau weinig winst op." Om draagvlak te houden is het belangrijk om de verhouding tussen persoonlijk voordeel en winst voor de samenleving zo gunstig mogelijk te maken, zegt hij. „Die is compleet zoek op dit moment, met heel algemene maatregelen. Hoe meer je gerichte maatregelen kunt toepassen, hoe kleiner die preventieparadox wordt. De aangekondigde versoepelingen vindt Mackenbach daarom verstandig. "Het is ontzettend belangrijk dat de samenleving weer op gang komt. De schade die de coronamaatregelen hebben aangericht, kan op termijn groter blijken dan de schade die we ermee hebben voorkomen. Een diepe recessie heeft grote gevolgen voor het welzijn en de gezondheid van mensen."

Opiniepeilingen

- Opinipeiler Gijs Rademaker van EenVandaag voorspelt dat de versoepelingen heel goed zullen vallen. Volgens zijn onderzoek de afgelopen dagen zou 64% de maatregelen willen behouden en daarmee hun steun uitspreken. De zorgen mb.t. het virus zouden niet zijn afgenomen. Het vertrouwen in het kabinet zou de afgelopen tijd gelijk en daarmee hoog zijn gebleven. Rademaker zegt dat het kabinet dit als winst kan beschouwen. De manier van communiceren zou hierbij zeker belangrijk zijn geweest, aldus de opiniepeiler.
- Uit de enquête Namens Nederland, waaraan de afgelopen week bijna 3500 mensen hebben meegedaan, blijkt dat Nederlanders de aanpak van het coronavirus door het kabinet steeds minder steunen. Aan het begin van de coronacrisis stond 65% achter het overheidsbeleid, een week geleden was dat 53% en nu is het gezakt naar 44%. Ook de steun voor het gebruik van corona-apps daalt: een kwart van de ondervraagden is voor. Vrijwel alle deelnemers willen meer versoepeling. Twee op de vijf vinden zelfs dat alle beperkingen moeten worden opgeheven, ook als dat leidt tot een tweede golf. Een week geleden was 29% die mening toegedaan. De helft wil versoepelen met voorwaarden, waarbij we bijvoorbeeld meer mondkapjes dragen.
- Binnenlands Bestuur stelt dat alleenstaande ambtenaren een zware tijd beleven als ze in verband met het virus vanuit huis moeten werken. Een partner zou een positieve impact hebben op het welzijn. Aan de enquête in samenwerking met Radboud Universiteit Nijmegen zouden 2460 ambtenaren hebben meegedaan. Volgens universitair docent bestuurskunde en onderzoeksteamleider Peter Kruijven zouden bedrijven daarom strategische keuzes moeten maken. "Je moet dus prioriteiten stellen in wie naar het werk komt: als je geen partner hebt, dan is het aan te bevelen naar het werk te gaan. Of hen als werkgever naar het werk te halen."